

การสื่อสาร “ปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ” ในเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ

กัณฑ์ฤทัย สืบสายเพชร
ฉัตรนันทน์ อนุวัชรวิวงศ์

Abstract

This research aimed to study attributes, narrative paradigm and communication tactics of “Independent Living Philosophy” through personal experience narratives of persons with disabilities including attitudes of persons relating to publication. The rhetorical framework is Narrative Paradigm by Walter R. Fisher. The research methodology include textual analysis, documentary research, and semi-structured interview.

The study found that attributes of personal experience narratives of persons with disabilities - authors with physical or motion disabilities are of highest number and all disabilities are obtained later. The objective of writing focuses on the story of struggling in life and on the creation of good understanding towards the disabled. Narrative paradigm from the elements of the stories communicate ‘Independent Living Philosophy’. Particularly, the main characters uphold value of freedom, self-pride, and being religious. On communication tactics, ‘Independent Living Philosophy’ relies on the narrative probability and fidelity. The narrative fidelity rests on explicit values that will lead to the ideal basis for human conduct which is the devotion to others and equitable society. Attitudes of the persons relating to publication are interviewed and found that they wish to give moral support to readers to struggle in life. The most expected value of these narratives is positive attitude. The consequence on readers at personal is developing a positive mindset and at societal level: better understanding and equality for all.

KEYWORDS: INDEPENDENT LIVING PHILOSOPHY/ NARRATIVE/
PERSONS WITH DISABILITIES

กัณฑ์ฤทัย สืบสายเพชร (นศ.ม. นิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556) และ ฉัตรนันทน์ อนุวัชรวิวงศ์ (สคม.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524)

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสื่อสาร “ปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ” ในเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ” ของ กัณฑ์ฤทัย สืบสายเพชร โดยมี รองศาสตราจารย์ฉัตรนันทน์ อนุวัชรวิวงศ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้รับการประเมินผลการสอบวิทยานิพนธ์ในระดับดีมาก และได้รับคัดเลือกเป็นวิทยานิพนธ์ดีเด่น จากคณะกรรมการวิชาการบัณฑิตศึกษา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะ กระบวนการเล่าเรื่องและกลวิธีการสื่อสาร “ปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ” ในเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ รวมถึงทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์ โดยมีกรอบความคิดสำคัญทางวาทศาสตร์ในการวิเคราะห์ คือ กระบวนการเล่าเรื่อง (Narrative Paradigm) ของ Walter R. Fisher ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิเคราะห์ ด้วยท ร่วมกับการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง กรอบสำคัญทางวาทศาสตร์ในการวิเคราะห์ คือ กระบวนการเล่าเรื่อง (Narrative Paradigm) ของ Walter R. Fisher)

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของเรื่องเล่าประสบการณ์ ของคนพิการ ผู้แต่งมีความพิการทางการเคลื่อนไหว หรือทางร่างกายมากที่สุดโดยเป็นความพิการที่เกิดขึ้น ในภายหลัง จุดมุ่งหมายในการเขียนมุ่งเสนอเรื่องราว การต่อสู้ชีวิตและสร้างความเข้าใจต่อคนพิการ กระบวน ทรรศน์การเล่าเรื่องจากองค์ประกอบของเรื่องเล่าช่วยสื่อสาร ปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ โดยเฉพาะตัวละครซึ่งมีค่านิยม ความรักอิสระ ความภาคภูมิใจในตนเอง และการมีศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยว สำหรับกลวิธีการสื่อสาร “ปรัชญา การดำรงชีวิตอิสระ” อาศัยความเป็นไปได้และความ น่าเชื่อถือของเรื่องเล่าซึ่งเกิดจากการแสดงค่านิยม อันนำไปสู่ความดีงามสูงสุดของมนุษย์ คือการทำเพื่อ ผู้อื่นและสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียม ด้านทัศนคติของ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์ พบว่า ต้องการสร้างกำลังใจ ให้ผู้อ่านสู้ชีวิต คุณค่าของเรื่องเล่าประสบการณ์ที่เล็งเห็น มากที่สุดคือ ทัศนคติเชิงบวก และเห็นว่าคุณค่าต่าง ๆ ในเรื่องส่งผลในระดับบุคคลทำให้ผู้อ่านมีทัศนคติเชิงบวก ตลอดจนส่งผลในระดับสังคมคือสร้างความเข้าใจและ ความเท่าเทียมให้กับทุกคน

คำสำคัญ : ปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ/เรื่องเล่า/คนพิการ

บทนำ

ชีวิตของคนพิการถูกกำหนดคุณค่าและวิธีการดำรง อยู่โดยสังคม สถาบันทางสังคมสร้างวาทกรรมที่ ส่งผล ให้คนพิการถูกประทับตรา (stigma) ว่าเป็นคนที่น่าเวทนา สงสาร พิจารเพราะกรรมเก่าหรือพระเจ้าลงโทษ เป็นคน ไร้ความสามารถ ด้อยกว่าคนทั่วไป ต้องพึ่งพิงผู้อื่น ควรอยู่ในพื้นที่ที่เฉพาะแยกออกจากสังคมและจำเป็น ต้องได้รับการฟื้นฟูโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ (Stiker, 1999; ถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551; พงษ์เทพ สันติกุล, 2552) วาทกรรมส่งผลให้คนในสังคมมีอคติต่อคนพิการ ประกอบกับคนพิการก็รู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่มีคุณค่า จึงมักถูกละเมิดสิทธิ ไม่ได้ตัดสินใจกำหนดวิถีชีวิต ของตนเองขาดทางเลือกในการศึกษาและการประกอบอาชีพ ตลอดจนขาดพื้นที่ในการสื่อสารกับคนในสังคม

ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1970 ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มคนพิการระดับรุนแรงพยายามที่จะหนีจากการพึ่งพา คนอื่นและไม่ต้องการถูกจำกัดการมีส่วนร่วมในชุมชน จึงก่อให้เกิด “ปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ” (Independent Living Philosophy) มุ่งเน้นให้คนพิการได้ตัดสินใจกำหนด วิถีชีวิตตนเอง ช่วยเหลือตนเอง และได้รับโอกาสที่เท่าเทียม ต่อมาสหประชาชาติได้ประกาศให้ปี 1981 เป็นปีคนพิการ สาภค ความตื่นตัวเกี่ยวกับประเด็นคนพิการประกอบกับ กลุ่มคนชายขอบนิยมใช้เรื่องเล่าสร้างความหมายใหม่ ให้กับตนโดยเขียนวรรณกรรมอัตชีวประวัติ (Herman, 2005: 35) ทำให้กลุ่มคนพิการเริ่มมีพื้นที่สื่อสารกับสังคม จากมุมมองของตนเอง หนังสือของคนพิการจึงได้รับการตีพิมพ์เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะช่วงหลังปีคนพิการ สาภคเป็นต้นมา

คนพิการทั่วทุกมุมโลกตั้งใจถ่ายทอดเรื่องราวการดำรงชีวิต อิสระโดยใช้การเล่าเรื่อง ซึ่งให้วิถีทางแห่งการเข้าใจชีวิต ส่งผลต่อการมองโลก ความคิด ความเชื่อ และการกระทำ ของผู้อ่านได้ ทั้งนี้ ปณิธานของคนพิการที่ต้องการ สื่อสารกับสาธารณชนผ่านเรื่องเล่าจำเป็นต้องอาศัย การจัดพิมพ์หนังสือ ในประเทศไทยมีการจัดพิมพ์หนังสือ เรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการเป็นจำนวนมาก ทั้งที่แต่งโดยผู้พิการชาวไทยและชาวต่างประเทศ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณลักษณะของ
วรรณกรรมประเภทอัตชีวประวัติหรือเรื่องเล่าประสบการณ์
ของคนพิการ รวมถึงกระบวนการตีความเล่าเรื่อง (Narrative
Paradigm) และกลวิธีการนำเสนอปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ
(Independent Living Philosophy) ตลอดจนทัศนคติของผู้ที่
เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์วรรณกรรมประเภทอัตชีวประวัติ
หรือเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการด้วย โดยการศึกษา
วิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการ แนวคิดปรัชญา
การดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living Philosophy) และ
แนวคิดกระบวนการตีความเล่าเรื่อง (Narrative Paradigm by
Walter R. Fisher) เป็นกรอบในการวิเคราะห์

กรอบความคิดในการวิเคราะห์

แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการ

ประเภทความพิการ

คนพิการแต่ละประเภทมีรายละเอียดความพิการใน
ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ
มนุษย์ เรื่องประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ ออกตาม
ความแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต
คนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์,
2554: 56-57) ความพิการแบ่งเป็น 6 ประเภท คือ ความ
พิการทางการเห็น ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความ
หมาย ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ความ
พิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม หรือออทิสติก ความพิการ
ทางสติปัญญา และความพิการทางการเรียนรู้

จากการอ้างอิงประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการของ
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คน
พิการระดับรุนแรง หมายถึง คนพิการทางการเห็นที่ตาบอด
ทั้ง 2 ข้าง คนพิการทางการได้ยินคือหูหนวก ได้ยินเสียงที่
ความดังมากกว่า 90 เดซิเบล คนพิการทางการเคลื่อนไหว
หรือทางร่างกายคือมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมใน
ชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง
สังคมอย่างมาก หรือเป็นผู้ที่สูญเสียความสามารถในการ
เคลื่อนไหว มือ แขน ลำตัว มากกว่าครึ่งตัว หรือแขน ขา
มากกว่า 2 ข้าง

ความหมายของความพิการ

สำหรับ “ความพิการ” ถูกอธิบายให้ความหมาย หรือ
สร้างคำจำกัดความ ผ่านแนวคิดที่หลากหลาย ได้แก่

- แนวคิดเชิงสงเคราะห์ (Charitable model of
disability)

มองความพิการเป็นเรื่องความผิดปกติ สูญเสีย
ศักยภาพของบุคคล คนพิการควรได้รับความสงสารเห็นใจ
และสงเคราะห์ช่วยเหลือ แนวคิดนี้แม้จะเกื้อกูลคนพิการ
แต่ก็จะปิดบังหรือจำกัดโอกาสที่มนุษย์จะได้ใช้ศักยภาพ
อย่างเต็มที่ ในบางกรณีอาจจำกัดหรือละเมิดสิทธิของ
คนพิการได้ (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2553: 25-26)

- แนวคิดทางการแพทย์ (Medical model of disability)

ความพิการเป็นผลพวงของการมีพยาธิสภาพของ
โรคหรือการบาดเจ็บที่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ก่อให้
เกิดร่องรอยที่เป็นความบกพร่อง (impairment) ของอวัยวะ
หรือร่างกาย ซึ่งส่งผลให้มีการสูญเสียความสามารถในการ
ทำกิจกรรมต่าง ๆ (disability) จนหมดโอกาส เสียเปรียบ
หรือกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคม (handicapped) ดังนั้น
ความพิการจึงเป็นปัญหาของบุคคล การแก้ไขปัญหานั้น
ที่การจัดบริการส่วนบุคคลให้เพียงพอ พื้นฟูสมรรถภาพ
เฉพาะตัว (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2553: 26)

- แนวคิดทางสังคม (Social model of disability)

ความพิการไม่ได้เกิดจากการด้อยความสามารถ แต่
เกิดจากอุปสรรคทางสังคม ตั้งแต่อดีต การเลือกปฏิบัติของ
คนในสังคม รวมถึงสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการ
ดำเนินชีวิตของคนพิการ แนวคิดนี้มองว่าความพิการไม่ใช่
ปัญหา ปัญหาที่ต้องแก้ไขคือสภาพแวดล้อมและสังคม คน
พิการสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้หากขจัดอุปสรรคต่าง ๆ
เช่น มีระบบขนส่งมวลชน การศึกษา การประกอบอาชีพ
และการสนทนากันที่ทุกคนเข้าถึงได้ มีสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกหรือเครื่องมือที่จะช่วยให้คนพิการเข้าถึงบริการ
ต่าง ๆ ได้ เช่น ทางลาด อักษรเบรลล์ เว็บไซต์ที่ทุกคนเข้า
ถึง ฯลฯ (พงษ์เทพ สันติกุล, 2552: 10-11)

- แนวคิดแบบบูรณาการ (Bio-psycho-social model of disability)

แนวคิดนี้อธิบายว่าความพิการเป็นผลรวมของความผิดปกติของร่างกายและจากปัจจัยแวดล้อม แนวคิดนี้จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ร่วมกับการจัดการสภาพแวดล้อม ทัศนคติ และเงื่อนไขทางสังคม (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, 2553: 12)

แนวคิดปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ
(Independent Living Philosophy)

ปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living Philosophy) เป็นแนวคิดและการปฏิบัติของคนพิการที่ออกมาเคลื่อนไหว เรียกร้องต่อสังคม โดยมีเป้าหมาย คือ การตัดสินใจด้วยตนเอง (self-determination) โอกาสที่เท่าเทียม (equal opportunities) และการนับถือตนเอง (self-respect) ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่า คนพิการต้องการทำทุกสิ่งทุกอย่างโดยลำพังตนเองทั้งหมดและไม่ต้องการความช่วยเหลือจากคนอื่น หรือต้องการอยู่อย่างโดดเดี่ยว คนพิการต้องการตัวเลือกและต้องการควบคุมสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวันเช่นเดียวกับพี่น้องที่ไม่พิการของเขา เพื่อนบ้าน และเพื่อนฝูง ต้องการเติบโตในครอบครัวของตนเอง ไปโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้าน ขึ้นรถประจำทางเช่นเดียวกับเพื่อนบ้านได้ทำงานตรงกับสายที่เรียนมาและตรงกับความสนใจตลอดจนมีครอบครัวของตนเอง นอกจากนี้ คนพิการยังเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ดีที่สุดเพราะรู้ความต้องการของตนเอง ต้องการแสดงวิธีการแก้ไขปัญหาที่พึงประสงค์ ต้องการ

รับผิดชอบชีวิตตนเอง คิดและพูดเพื่อตนเองเหมือนกับคนอื่น ๆ คนพิการจึงต้องสนับสนุนและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีวิธีการจัดการกับชีวิตของตนเอง รวมทั้งต่อสู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายรัฐอันจะนำไปสู่การคุ้มครองทางกฎหมาย ได้แก่ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมืองของคนพิการ (Ratzka, 2005: online)

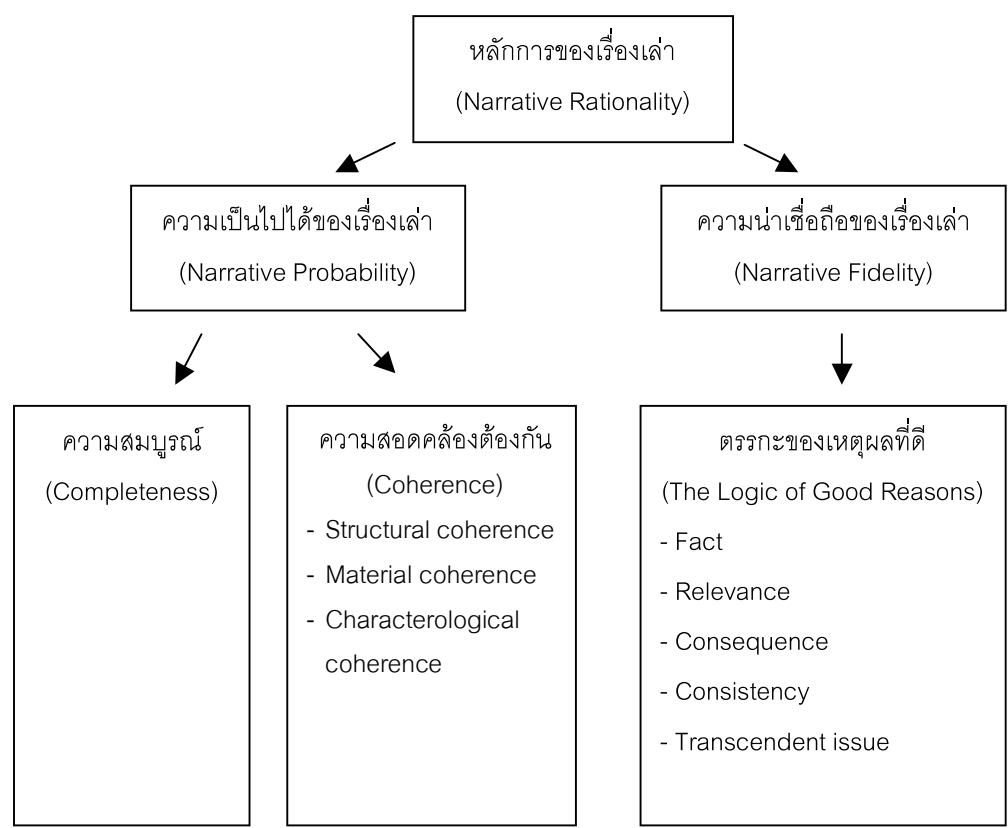
ปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living Philosophy) สอดคล้องกับแนวคิดทางสังคม (Social model of disability) ซึ่งชี้ว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่ความพิการของบุคคล แต่อยู่ที่ทัศนคติของคนในสังคม นโยบายของสถาบันทางสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ไม่อำนวยความสะดวกสำหรับการดำเนินชีวิตของคนพิการ

แนวคิดกระบวนทัศน์การเล่าเรื่อง
(Narrative Paradigm by Walter R. Fisher)

วอลเทอร์ อาร์. ฟิชเชอร์ (Walter R. Fisher) นักทฤษฎีและนักวิชาการด้านการสื่อสารเสนอกระบวนทัศน์การเล่าเรื่อง (Narrative Paradigm) เพื่อสร้างความสมดุลกับกระบวนทัศน์เชิงหลักการ (Rational Paradigm) โดยได้ตีพิมพ์ในหนังสือชื่อ *Human Communication as Narration: Toward a Philosophy of Reason, Value, and Action* ใน ค.ศ. 1987 ฟิชเชอร์กล่าวถึงหลักการของเรื่องเล่า (Narrative Rationality) ซึ่งประกอบด้วยความเป็นไปได้ของเรื่องเล่า (Narrative Probability) และความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่า (Narrative Fidelity) ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 หลักการของเรื่องเล่า

หลักการของเรื่องเล่า (Narrative Rationality)
มีรายละเอียดดังนี้

1. ความเป็นไปได้ของเรื่องเล่า (Narrative Probability)
คือ เรื่องเล่านั้นมีความเป็นไปได้ สมบูรณ์ในตัว มีความ
สอดคล้องกัน ไม่ขัดกัน โดยพิจารณาจาก

1.1 ความสมบูรณ์ (Completeness) เรื่องเล่ามีความ
สมบูรณ์ในตัวเอง เป็นชิ้นงานเดียวกัน ไม่กระจัดกระจาย
ไปคนละทาง

1.2 ความสอดคล้องต้องกัน (Coherence) ได้แก่
1.2.1 ความสอดคล้องด้านโครงสร้าง (Structural
coherence) คือ เรื่องไม่สับสน การดำเนินเรื่องราบรื่น
การเชื่อมต่อเนื้อหาทำได้ดี โครงเรื่องชัดเจน

1.2.2 ความสอดคล้องด้านหลักฐาน (Material
coherence) คือ หลักฐานในเรื่องไม่ขัดแย้ง ข้อโต้แย้งหลัก ๆ
มีครบถ้วน มีความสอดคล้องเมื่อเทียบกับเรื่องอื่น ๆ
ที่ใกล้เคียงกัน

1.2.3 ความสอดคล้องด้านตัวละคร
(Characterological coherence) คือ พฤติกรรมของตัวละคร
ไม่ขัดกับอุปนิสัยของตัวละคร ตัวละครในเรื่องเล่ากับตัว
จริงมีอุปนิสัยที่เหมือนกัน ไม่หลอกลวง

2. ความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่า (Narrative Fidelity)
ความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่าขึ้นอยู่กับ “เหตุผลที่ดี”
(The Logic of Good Reasons) เหตุผลที่ดีคือเหตุผล
ที่ประกอบด้วยคุณค่า ซึ่งผู้ฟัง/ผู้อ่านเรื่องเล่าใช้ตัดสินว่า
สมควรจะยอมรับ เชื่อถือ และปฏิบัติตามหรือไม่
โดยคำถามที่สามารถแสดงให้เห็นเหตุผลที่ดีอันจะทำให้
เรื่องเล่ามีคุณค่าน่ารับฟัง น่าเชื่อถือสำหรับผู้ฟัง/ผู้อ่าน
(Fisher, 1987: 109) ได้แก่

2.1 คำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง (Fact)
คุณค่าทั้งแบบที่เห็นได้ชัดเจนและแบบที่แฝง
อยู่ในเรื่องเล่ามีอะไรบ้าง

2.2 คำถามเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องหรือตรงประเด็น (Relevance)

คุณค่ามีความเกี่ยวข้อง - ตรงประเด็นกับหัวข้อเรื่อง (topic) ของเรื่องเล่าหรือไม่ คุณค่านั้นมีความเที่ยงตรง ไม่ถูกปิดบัง บิดเบือน หรือทำให้ผิดเพี้ยนใช่หรือไม่

2.3 คำถามเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้น (Consequence)

เมื่อผู้ฟัง/ผู้อ่านยอมรับคุณค่าของเรื่องเล่าแล้ว ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ฟัง/ผู้อ่านเอง และผลที่เกิดขึ้นกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ฟัง/ผู้อ่านกับผู้อื่นในสังคมมีอะไรบ้าง

2.4 คำถามเกี่ยวกับการยึดมั่นในความคิด (Consistency)

คุณค่าของเรื่องเล่าสอดคล้องกับโลกทัศน์และประสบการณ์ของผู้ฟัง/ผู้อ่านหรือไม่ อย่างไร

2.5 คำถามเกี่ยวกับระบบคุณค่าที่อยู่เหนือขึ้นไป (Transcendent issue)

คุณค่าของเรื่องเล่าเหมือนกับระบบคุณค่าด้านอุดมคติ/ศีลธรรม (idealistic/moralistic master analogue myth) หรือระบบคุณค่าด้านวัตถุนิยม (materialistic master analogue myth) ที่ผู้ฟัง/ผู้อ่านเชื่อถือหรือไม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้การวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) การวิจัยเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1.วรรณกรรมประเภทอัตชีวประวัติ หรือเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ ดีพิมพ์จำหน่ายเป็นภาษาไทยระหว่าง พ.ศ. 2524-2556 ผู้เขียนคือคนพิการ

ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยไม่จำกัดเพศ วัย อาชีพ ประเภทความพิการ สาเหตุความพิการ และระดับความพิการ จำนวน 42 เรื่อง โดยมุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์เจาะลึก ผลงานของคนพิการระดับรุนแรง จำนวน 17 เรื่อง ได้แก่ นางนวลในโลกเงิบ(2539), สามฝันคนพิการ(2541), บันทึกจากปลายเท้า(2542), ผู้ชีวิต เเคราะห์สร้างโอกาส(2546), การต่อสู้กับชีวิตในโลกมืด(2547), จากหัวไหล่...ไปถึงเบื้องบน(2547), ไทรม์ คูบสีชา ดวงตาของฉัน (2550), ไม่ครบห้า(2550), ก้าวข้ามขีดจำกัด ด้วยใจเกินร้อย(2551), หางของเบอร์นา(2551), จิตสไต...แม้กายพิการ(2553), สัมให้ป็น...ลูกให้ได้! (2553), หัวใจ...ไม่มีข้ออ้าง (2554), ชีวิตทนง(2555), ชุดประดาน้ำและผีเสื้อ (2555), ชีวิตไร้ขีดจำกัด(2556) และ แม้มืดมืด เงียบงัน มีอาชวาทกัน (2556) 2.เอกสาร ได้แก่ บทสัมภาษณ์ผู้แต่ง บทความเกี่ยวกับชีวิต และผลงานของผู้แต่ง ข่าวเหตุการณ์ทางสังคมที่อ้างอิงถึงในเรื่องเล่าซึ่งรวบรวมจากสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และจากการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต 3. บุคคล คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์ หมายถึง ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง ผู้แปล บรรณาธิการ บรรณาธิการบริหาร และที่ปรึกษาการจัดพิมพ์ จำนวนทั้งสิ้น 20 คน

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะของวรรณกรรมประเภทอัตชีวประวัติ หรือเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการจากนานาชาติ จากการศึกษพบว่า เรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการจากนานาชาติจำนวน 42เรื่อง พบทั้งที่เป็นผลงานของผู้แต่งสัญชาติไทยและสัญชาติอื่น ๆ และพบระดับความพิการไม่รุนแรงและรุนแรง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงคำร้อยละของหนังสือจำแนกตามสัญชาติและระดับความพิการของผู้แต่ง

หนังสือของผู้แต่งสัญชาติไทย		หนังสือของผู้แต่งสัญชาติอื่น ๆ	
พิการระดับไม่รุนแรง	พิการระดับรุนแรง	พิการระดับไม่รุนแรง	พิการระดับรุนแรง
23.8 (10)	40.5 (17)	11.9 (5)	23.8 (10)

จากการศึกษาคุณลักษณะของเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการจากนานาประเทศ พบคุณลักษณะของเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการในภาพรวม และคุณลักษณะของเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการระดับรุนแรง ดังนี้

1.1 คุณลักษณะของเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการในภาพรวม

1.1.1 ผู้แต่ง พบว่า ในจำนวนหนังสือ 17 เล่มของผู้แต่ง 17 คน เป็นชาวไทย 8 คน ชาวต่างประเทศ 9 คน ในจำนวนนี้เป็นชาวเอเชีย 3 คน นอกนั้นเป็นชาวตะวันตก สำหรับผู้แต่งชาวไทยเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ในขณะที่ผู้แต่งชาวต่างประเทศเป็นผู้หญิงมากกว่าชาย ผู้แต่งทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายมากที่สุดโดยผู้แต่งชาวไทยเป็นผู้พิการในภายหลังมากกว่าผู้พิการแต่กำเนิด มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปีมากที่สุด ด้านผู้แต่งชาวต่างประเทศเป็นผู้พิการในภายหลัง และพิการแต่กำเนิดจำนวนใกล้เคียงกัน มีอายุอยู่ในช่วง 21-30 ปีมากที่สุด ด้านระยะเวลาที่ผู้แต่งใช้ชีวิตกับความพิการซึ่งส่งผลเป็นประสบการณ์ก่อนที่จะเขียนหนังสือ ทั้งในส่วนของผู้พิการแต่กำเนิดและผู้พิการในภายหลังพบว่า ผู้แต่งส่วนใหญ่ใช้ชีวิตกับความพิการมากกว่า 20 ปี ด้านประสบการณ์การเขียนหนังสือ ผู้แต่งเกือบทั้งหมดไม่เคยมีประสบการณ์การเขียนหนังสือเล่มมาก่อน

1.1.2 โครงเรื่องเป็นแนวชัยชนะเหนืออุปสรรค มักเปิดเรื่องด้วยภาวะวิกฤตหรือปัญหา จากนั้นตัวละครประสบปัญหาหลายครั้งแต่ก็สามารถผ่านพ้นมาได้และมีจิตใจรวมถึงการดำรงชีวิตอิสระที่เข้มแข็งขึ้น จนกระทั่งจบเรื่องด้วยความสุขความสำเร็จของตัวละคร โดยตัวละครยังตั้งปณิธานว่าจะช่วยเหลือคนอื่น ๆ ต่อไปเพื่อสร้างสังคมที่น่าอยู่มากยิ่งขึ้นด้วย

1.1.3 เทคนิคการนำเสนอ เกือบทั้งหมดใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ในการเล่าเรื่อง มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 มักพบในหนังสือที่มีผู้เรียบเรียง สำหรับลักษณะของเนื้อหาที่นำเสนอแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1) สารคดีอัตชีวประวัติ
- 2) สารคดีอัตชีวประวัติที่มีลักษณะของสารคดีประเภทอื่น

3) สารคดีอัตชีวประวัติที่มีลักษณะของหนังสือยาวๆ

1.1.4 กลวิธีการนำเสนอและกลวิธีทางภาษากลวิธีการนำเสนอที่พบมาก ได้แก่ การยกตัวอย่าง ยกบทสนทนาได้ตอบ ใช้นิยามคำ ตั้งคำถาม จำแนกเป็นข้อ ๆ ด้านกลวิธีทางภาษาที่พบ ได้แก่ ใช้ภาษาเรียบง่าย ใช้ภาพพจน์ ใช้คำซ้ำและขยายความเพื่อแสดงความเข้มข้นของอารมณ์ความรู้สึก

1.1.5 การจัดพิมพ์หนังสือเกือบทั้งหมดจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ขนาดเล็ก ช่วงเวลาที่มีการจัดพิมพ์มากที่สุดตั้งแต่ พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา โดยมีปัจจัยสนับสนุนจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ หนังสือส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการพิมพ์ซ้ำ หนังสือมีจำนวนหน้าเฉลี่ย 200 หน้า ด้านหมวดหนังสือไม่มีการระบุว่าหนังสืออยู่ในหมวดใดจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือหมวดหนังสือจิตวิทยา พัฒนาตนเอง แรงบันดาลใจ และลำดับถัดไปคือหมวดประวัติบุคคลชีวประวัติ

1.1.6 ปกและภาพประกอบ ปกหนังสือพบภาพแสดงอัตลักษณ์ความพิการของผู้แต่ง ภาพแสดงการดำรงชีวิตอิสระ ภาพแสดงสิ่งที่สนับสนุนการดำรงชีวิตอิสระ ภาพสัญลักษณ์ที่เกี่ยวพันกับชีวิตอิสระ และภาพแสดงชุมชนคนพิการ สำหรับภาพประกอบส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายในแต่ละช่วงชีวิต โดยเฉพาะเหตุการณ์สำคัญซึ่งแสดงความสำเร็จด้านการดำรงชีวิตอิสระ การเข้าร่วมอยู่ในกลุ่มคนพิการและร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อคนพิการ นอกจากนี้พบว่าหนังสือบางส่วนมีภาพประกอบที่เป็นภาพวาดและภาพการ์ตูน

1.2 คุณลักษณะของเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการระดับรุนแรง

1.2.1 ผู้แต่ง มีความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 58.8 และส่วนใหญ่เป็นความพิการที่เกิดขึ้นในภายหลังคิดเป็นร้อยละ 64.7 ผู้แต่งส่วนมากเขียนหนังสือขณะใช้ชีวิตอยู่กับความพิการระดับรุนแรงมาแล้วเกือบ 30 ปี ผู้หญิงมีผลงานเรื่องเล่าประสบการณ์อย่างต่อเนื่องมากกว่าผู้ชาย ในชีวิตจริง

ผู้แต่งดำรงชีวิตอิสระโดดเด่นในด้านการประกอบอาชีพการทำงานบริการสังคมและช่วยเหลือคนพิการ ด้านการเรียนรู้และด้านชีวิตครอบครัว ผู้แต่งมีทัศนคติต่อคำว่า “คนพิการ” ว่ามีจิตใจเหมือนคนทั่วไปและคำนี้เป็นเพียงคำเรียกเพื่อแสดงความหลากหลายของมนุษย์เท่านั้น สำหรับทัศนคติต่อคำว่า “ชีวิตอิสระ” หมายถึง การทำสิ่งที่ชอบ สิ่งที่รักอิสระในการเดินทาง พึ่งพาตัวเองให้มากที่สุด และอิสระในการที่จะให้ความรักความปรารถนาแก่ผู้อื่น

1.2.2 วิธีการทางกายภาพในการเขียน แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1) เขียนโดยใช้อวัยวะของตนเอง พิมพ์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ทั่วไป หรือพิมพ์ด้วยอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ เช่น เครื่องพิมพ์ดีดอักษรเบรลล์ คอมพิวเตอร์ที่ควบคุมด้วยปาก

2) มีผู้ช่วยในการเขียนเช่น ผู้ท่องตัวอักษร และจดทีละตัวตามการเลือกของคนพิการซึ่งอาศัยการเล็งเปลือกตา ผู้จดบันทึก-เรียบเรียงตามคำสัมภาษณ์บันทึกประจำวัน

3) ผสมผสานทั้งการเขียนเองและมีผู้ช่วย เช่น ผู้ถอดเทป ผู้สัมภาษณ์ ถ่ามภาษามือ

1.2.3 จุดมุ่งหมายในการเขียน แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกมุ่งเสนอเรื่องราวการต่อสู้ชีวิตก้าวข้ามอุปสรรค แก้ไขปัญหาความทุกข์ใจหรือปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันที่ไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทาง และกลุ่มที่ 2 มุ่งสร้างความเข้าใจต่อคนพิการต้องการให้บุคคลทั่วไปรู้จักคนพิการมากขึ้น

1.2.4 แก่นความคิด เรื่องเล่าประสบการณ์ส่วนใหญ่มีแก่นความคิดเกี่ยวกับการมุ่งมั่นเอาชนะอุปสรรคในชีวิต เชื่อมั่นในศักยภาพของคนทั้งคนพิการและคนที่หมดหวังในชีวิตว่าสามารถพัฒนาจนกระทั่งผ่านพ้นปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยความคิดและจิตใจ กล่าวคือความคิดที่ใช้ปัญหาพิจารณาในการมองและหาทางแก้ไข ปัญหา ความคิดด้านบวกหรือทัศนคติในเชิงบวกต่อการมองโลก มองชีวิต ด้านจิตใจเป็นจิตใจที่มีพลัง ประกอบด้วยความรัก ความหวัง ความอดทน สิ่งเหล่านี้ช่วยนำพาให้สามารถดำรงชีวิตอิสระและประสบความสำเร็จมีความสุขความ

สำเร็จได้ในที่สุด แก่นความคิดบางส่วนเกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนกับคนและคนกับสัตว์ เช่น คนหูหนวกกับคนหูได้ยิน คนตาบอดกับสุนัขนำทาง ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจและการยอมรับซึ่งกันและกัน อันจะเป็นแรงเสริมให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระได้และอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังพบแก่นความคิดที่เกี่ยวข้องกับอิสระของจิตใจ แม้อยู่ในร่างกายที่เคลื่อนไหวไม่ได้ แต่จิตใจกลับเป็นสุขจากการปฏิบัติธรรมและการได้ทำในสิ่งที่รัก

1.2.5 โครงเรื่องเกือบทั้งหมดเป็นแนวชัยชนะเหนืออุปสรรค ตัวละคร (ผู้เขียน) เอาชนะอุปสรรคได้ทั้งอุปสรรคที่เกิดขึ้นในใจตนเองจากความเศร้า หดหู่ และอุปสรรคจากภายนอก เช่น ทัศนคติเชิงลบของคนในสังคมที่มีต่อคนพิการ อย่างการที่คนทั่วไปไม่เข้าใจความจำเป็นของคนตาบอดและไม่ยอมรับสุนัขนำทางให้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะหรือใช้ระบบขนส่งมวลชน, นโยบายหรือกฎหมายที่ในสังคม ตลอดจนสถาบันทางสังคมสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของคนพิการ เช่น ไม่มีทางลาดขึ้นบาทวิถีและอาคาร อย่างไรก็ตามคนพิการก็สามารถเอาชนะอุปสรรคได้ด้วยพลังใจ ความอดทน การปรับตัว และแรงสนับสนุนจากครอบครัวตลอดจนผู้คนรอบข้าง ทำให้สุดท้ายเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ผลที่ได้ในที่สุดมีทั้งความสำเร็จทางโลก เช่น ประสบความสำเร็จด้านการเรียน การประกอบอาชีพ และความสำเร็จทางธรรม คือ จิตใจสงบ ลดความทุกข์ใจ

2. กระบวนทัศน์การเล่าเรื่องและกลวิธีการนำเสนอปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระในวรรณกรรมประเภทอัตชีวประวัติหรือเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการจากนานาชาติ

2.1 กระบวนทัศน์การเล่าเรื่องจากองค์ประกอบของเรื่องเล่าประสบการณ์

2.1.1 ตัวละคร ปัจจัยด้านชีวประวัติอุปนิสัย สังคม วัฒนธรรมของตัวละครก่อให้เกิดเป็นค่านิยมที่เด่นชัดคือ ค่านิยมความรักอิสระ ความภาคภูมิใจในตนเอง และการมีศาสนา

เป็นที่ยึดเหนี่ยว ส่งผลให้สามารถดำรงชีวิตอิสระได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยด้านชีวประวัติและอุปนิสัย

- ครอบครัว : เป้าหลอมตัวตนและกำลังสนับสนุนในทุกด้าน

ชีวประวัติด้านภูมิหลังครอบครัวมีความสัมพันธ์เป็นอย่างมากกับอุปนิสัย ก่อให้เกิดตัวตนตัวละครมีค่านิยมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอิสระ อีกทั้งครอบครัวยังคอยเป็นผู้ช่วยเหลือ เป็นกำลังสนับสนุนในทุกด้านด้วย ตัวละครที่พิการรุนแรงแต่กำเนิดหลายคนเติบโตในครอบครัวที่พ่อแม่เลี้ยงดูเหมือนเด็กทั่วไป ให้ความรักความอบอุ่น และเน้นให้ช่วยเหลือตนเองได้ ส่งผลให้ตัวละครมีค่านิยมความภาคภูมิใจในตนเอง ตัวละครมีความสุขที่ทำอะไรได้ด้วยตนเองและคิดว่าชีวิตของตนเองมีคุณค่ากล่าวโดยสรุปครอบครัวเป็นเป้าหมายของตัวละครให้มีค่านิยมที่เด่นชัดคือ ด้านความเพียรพยายามและความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งช่วยให้ตัวละครสามารถดำรงชีวิตอิสระได้เป็นอย่างดี

- ร่างกายและประสาทสัมผัส : พื้นที่แห่งตัวตนและชีวิตอิสระ

ร่างกายของตัวละครเป็นพื้นที่ที่แสดงตัวตนดำรงเอกลักษณ์ เป็นความหลากหลายของชีวิต ตัวละครมีการวิพากษ์กันทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรทางการแพทย์ที่สังคมให้อำนาจในการจัดการกับร่างกายของคนพิการ ตัวละครได้แสดงให้เห็นค่านิยมที่เด่นชัดด้านการพึ่งพาตนเอง เช่น ยินดีมากที่เท้าไม่ถูกตัดและใส่ขาเทียม เพราะทุกวันนี้สามารถดำรงชีวิตอิสระโดยทำกิจวัตรประจำวันมากมายหลายอย่างได้ด้วยเท้าของตนเอง นอกจากนี้ร่างกายของตัวละครยังเป็นแหล่งสะสมและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความพิการ จากประสบการณ์ที่ตัวละครได้รับโดยตรงในการใช้ชีวิตอยู่กับความพิการ เช่น วิธีจัดการกับอาการความดันต่ำ วิธีการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดแผลกดทับ ฯลฯ แสดงให้เห็นว่าคนพิการเป็นผู้เชี่ยวชาญที่สุดเกี่ยวกับความพิการของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของปรัชญาดำรงชีวิตอิสระคือ ควบคุมการดำเนินชีวิตของตนเองได้ไม่ใช่ผู้ป่วยที่ถูกกำหนดควบคุมโดยบุคลากร

ทางการแพทย์แต่เพียงฝ่ายเดียว นอกจากนี้ตัวละครในเรื่องเล่าประสบการณ์ยังแสดงให้เห็นความสำคัญของประสาทสัมผัสที่ช่วยให้ตัวละครทำกิจวัตรประจำวัน เดินทางเลี้ยงลูกได้ตลอดจนอาศัยประสาทสัมผัสในการเรียนรู้และชื่นชมกับความงามของธรรมชาติ

- เส้นทางชีวิตที่ลิขิตเอง

ตัวละครในเรื่องเล่าเลือกหรือกำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของปรัชญาดำรงชีวิตอิสระนั่นคือ “การกำหนดชีวิตตัวเอง” ทั้งนี้ ตัวละครในเรื่องเล่าได้ลิขิตเส้นทางชีวิตของตนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียน ด้านการทำงาน ด้านชีวิตครอบครัว หรือการทำตามความใฝ่ฝันในวัยเด็ก ด้านอิสระทางความคิดและจิตใจ ตัวละครเลือกที่จะปลดปล่อยจิตใจให้เป็นอิสระจากร่างกายที่เคลื่อนไหวไม่ได้โดยอาศัยธรรมะและจินตนาการ

ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

- ศาสนา : พลังใจที่ยิ่งใหญ่

ศาสนาช่วยให้ตัวละครลุกขึ้นสู้ในยามที่ประสบวิกฤตชีวิต เช่น ประสบอุบัติเหตุทำให้พิการ หรือคนพิการแต่กำเนิดที่เข้าสู่ช่วงวัยรุ่น เป็นช่วงที่ตัวละครรู้สึกท้อแท้สิ้นหวัง หรือถึงขั้นพยายามฆ่าตัวตาย แต่ทัศนคติต่อชีวิตของเขาเปลี่ยนไปเมื่อได้อ่านเรื่องราวของชายตาบอดในคัมภีร์ไบเบิล ตัวละครเชื่อว่าพระเจ้าสร้างเขามาแบบนี้ เพราะมีพระประสงค์บางอย่าง ในแง่ศาสนาคริสต์ช่วยสร้างค่านิยมความรัก ความภาคภูมิใจในตนเอง ในขณะที่ศาสนาพุทธ เสริมค่านิยมความรักอิสระเพื่อจิตใจเป็นอิสระจากความทุกข์ และจิตใจสงบได้ด้วยการเจริญสติ วิปัสสนา ทุกศาสนาล้วนมีคำสอนและหลักปฏิบัติที่ส่งเสริมพลังใจให้ความหวังในการดำรงชีวิตอิสระแก่ตัวละคร

- โลกที่ไม่แยกจาก “ความเป็นคน” ในสังคมคนพิการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเช่นเดียวกับคนทั่วไปที่ต้องการมีชีวิตอิสระ ต้องการไปไหนมาไหนได้อย่างสะดวกปลอดภัย ตัวละครจึงเรียกร้องให้สังคมจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในการใช้ชีวิตประจำวัน

2.1.2 ปมปัญหาที่พบมากที่สุดเป็นปมปัญหาระหว่างตัวละครเอก (ผู้เขียนซึ่งเป็นคนพิการ) กับสังคม

กล่าวคือ ทัศนคติของคนทั่วไปในสังคมซึ่งไม่ยอมรับ คิดว่า คนพิการไม่สมควรใช้ชีวิตในที่สาธารณะ, นโยบายของ สถาบันทางสังคม คือ สถาบันการศึกษา สถาบันการแพทย์ สถาบันการเมือง ซึ่งมีนโยบายที่นำสู่การปฏิบัติกับคนพิการ โดยไม่คำนึงถึงสิทธิ ความเท่าเทียม ตลอดจนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ขาดทางลาด สำหรับคนพิการที่ต้องใช้เก้าอี้ล้อ ระบบขนส่งมวลชนไม่มี สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

2.1.3 สถานที่และบรรยากาศของเรื่อง สถานที่หลักในเรื่องเล่า คือ บ้านของตัวละครเอก (คนพิการผู้เล่าเรื่อง) เป็นแหล่งรวมความรักความอบอุ่นและการสนับสนุนทุกด้านจากสมาชิกในครอบครัว ส่งผลให้ตัวละครเอกประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตอิสระ นอกจากนี้พบสถานที่สาธารณะสำหรับคนทั่วไป เช่น โรงเรียน สวนสาธารณะ ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ แสดงถึงความสามารถในการดำรงชีวิตอิสระของตัวละครเอกอย่างเด่นชัด และพบสถานที่สำหรับคนพิการ เช่น ห้องไอชียู โรงพยาบาล แต่ตัวละครเอกได้เล่าถึงสถานที่นั้นโดยใช้จินตนาการและจิตใจที่เป็นอิสระ ด้านบรรยากาศพบ 2 ลักษณะ คือ บรรยากาศที่สวยงามอบอุ่น ตัวละครเอกหรือผู้เล่าเรื่องใช้บรรยายขณะรู้สึกมีความสุขที่สามารถดำรงชีวิตอิสระได้สำเร็จ และบรรยากาศที่เลวร้ายใช้บรรยายขณะประสบอุปสรรคในการดำเนินชีวิต

2.1.4 มุมมองในการเล่าเรื่องและเสียงในการเล่าเรื่อง มุมมองในการเล่าเรื่องใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 แสดงความคิด อารมณ์ความรู้สึกได้อย่างเต็มที่ ด้านเสียงในการเล่าเรื่องแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกในแต่ละช่วงชีวิตของตัวละครเอก ช่วงที่สำคัญ ได้แก่ ช่วงก่อนและหลังจากเริ่มดำรงชีวิตอิสระได้ เสียงในการเล่าเรื่องยังมีลักษณะที่เป็นเสียงของกลุ่มคนพิการด้วย

2.2 กลวิธีการนำเสนอปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระในเรื่องเล่าประสบการณ์

2.2.1 ใช้ความเป็นไปได้ของเรื่องเล่า ความเป็นไปได้เกิดจาก “ความสมบูรณ์” กล่าวคือ เรื่องเล่ามีความสมบูรณ์ในตัวและเป็นเอกภาพ สื่อสารเรื่องราวชีวิตของคนพิการ

ตั้งแต่เกิด หรือตั้งแต่ประสบอุบัติเหตุทำให้พิการ ช่วยให้เห็นความต่อเนื่องของเหตุการณ์และเห็นที่มาที่ไป ส่งผลให้เข้าใจพัฒนาการของตัวละครเอกหรือผู้เล่าเรื่อง ว่าเหตุใดจึงต้องการดำรงชีวิตอิสระและเหตุใดจึงสามารถดำรงชีวิตอิสระได้ นอกจากนี้ยังเกิดจากความสอดคล้องต้องกัน 3 ด้าน คือ “ความสอดคล้องด้านโครงสร้าง” คือ เรื่องเล่าดำเนินเรื่องได้อย่างราบรื่น ไม่ก่อให้เกิดความสับสน โครงเรื่องชัดเจนว่าเป็นเรื่องของการต่อสู้โดยมีเป้าหมายเพื่อแสวงหาอิสระทั้งด้านร่างกายและจิตใจ “ความสอดคล้องด้านหลักฐาน” เรื่องเล่าแสดงหลักฐานสนับสนุนข้อโต้แย้งต่าง ๆ ได้ครบถ้วน เช่น ประเด็นที่สถาบันทางการแพทย์และคนทั่วไปในสังคมมองว่าคนพิการระดับรุนแรงไร้ค่า ไม่สามารถทำประโยชน์อะไรได้อีกแล้ว หรือแม้แต่สมรรถภาพทางร่างกายก็ฟื้นฟูแทบไม่ได้ เรื่องเล่าของคนพิการระดับรุนแรงได้นำเสนอหลักฐานประกอบข้อโต้แย้งที่ว่า คนพิการมีความสามารถ คนพิการระดับรุนแรงมีชีวิตที่มีคุณค่า รวมทั้งสามารถฟื้นฟูร่างกายได้และส่วนใหญ่ทำได้ดีด้วยตนเอง อีกทั้งเรื่องเล่าสอดคล้องกับเรื่องเล่าเรื่องอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการระดับรุนแรงแต่ละเรื่องในภาพรวมมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ไม่ฉีกแนว กล่าวคือ กว่าที่คนพิการระดับรุนแรงจะดำรงชีวิตอิสระได้ต้องผ่านกระบวนการที่ใช้เวลาสั่งสมความรู้เกี่ยวกับความพิการ ความพยายามในการต่อสู้กับอุปสรรคที่ผ่านเข้ามา “ความสอดคล้องด้านตัวละคร” การกระทำของตัวละครเอกที่แสดงถึงการดำรงชีวิตอิสระได้นั้นไม่ขัดกับอุปนิสัยของตัวละครนั่นเอง เช่น มีอุปนิสัยที่อดทนต่อความยากลำบาก มุ่งมั่นทำตามเป้าหมาย รักอิสระ เป็นตัวของตัวเองสูง นอกจากนี้ ความสอดคล้องด้านตัวละครในเรื่องกับบุคลิกจริงของผู้แต่งนั้นมีความเหมือนกัน ไม่บิดเบือนหรือหลอกลวง

2.2.2 ใช้ความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่า ความน่าเชื่อถือเกิดจากการแสดงค่านิยมที่เห็นได้ชัดคือ ค่านิยมความรักอิสระ, การแสดงค่านิยมที่ตรงประเด็นกับหัวข้อเรื่องคือ ค่านิยมความสำเร็จในชีวิต, ค่านิยมทำให้เกิดผลกับผู้อ่านทั้งในระดับบุคคลและสังคม สำหรับผลในระดับบุคคลคือ มีทัศนคติเชิงบวกกับตนเองมากขึ้น มองเห็นคุณค่าในตนเอง มีพลังในการต่อสู้กับอุปสรรคในชีวิตมากขึ้น ด้านผลใน

ระดับสังคม ทั้งคนพิการและคนไม่พิการเกิดความเข้าใจกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียม, ค่านิยมสอดคล้องกับโลกทัศน์และประสบการณ์ของผู้อ่าน โดยอาศัยการสื่อสารด้วยสำนึกที่ว่าตนเองเหมือนกับผู้อื่น และค่านิยมนำไปสู่ความดีงามสูงสุดของมนุษย์คือ การทำเพื่อผู้อื่นและสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียม

3. ทศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์เรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ

3.1 สาเหตุของการสร้างสรรค์และจัดพิมพ์เรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ

สำนักพิมพ์ : ฝันเพื่องสำคัญในการผลักดันการจัดพิมพ์

ผู้แต่งส่วนใหญ่คือ 4 ใน 7 คน ได้รับการติดต่อให้เขียนจากทางสำนักพิมพ์ หลังจากที่เป็นที่รู้จักของสาธารณชนผ่านข่าวสารที่เสนอการได้รับรางวัลเกียรติยศของผู้แต่ง หรือคนทั่วไปรู้จักเรื่องราวชีวิตผ่านบทความในหน้านิตยสารและรายการโทรทัศน์ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าแม้ผู้แต่งจะได้รับการติดต่อจากทางสำนักพิมพ์ให้เขียนแต่ในขั้นตอนการจัดทำต้นฉบับนั้น ผู้แต่งได้มีส่วนร่วมอย่างมาก กล่าวคือ ผู้แต่งจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดโครงสร้างเนื้อหาและโทนของเรื่อง ลำดับต่อมา คือ กลุ่มผู้แปลและผู้เรียบเรียง จากการสัมภาษณ์พบว่าส่วนมากคือ 4 ใน 6 คน รู้จักหนังสือและดำเนินการแปลเนื่องจากทางสำนักพิมพ์ติดต่อเสนอมาเช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่าทั้งกลุ่มผู้แต่งและผู้แปล-ผู้เรียบเรียงส่วนใหญ่ได้รับการติดต่อจากสำนักพิมพ์เพื่อให้สร้างสรรค์ผลงานเรื่องเล่าประสบการณ์ขึ้น อันแสดงถึงการที่สำนักพิมพ์เล็งเห็นความสำคัญและศักยภาพของหนังสือเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ โดยเฉพาะเรื่องเล่าของคนพิการที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จักซึ่งคาดว่าจะได้รับเสียงตอบรับที่ดีจากกลุ่มผู้อ่าน

เรื่องเล่าประสบการณ์...อณุมติที่กลั่นกรองมาจาก “ชีวิต”

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้แต่งพบว่า มีผู้ที่ไม่ได้รับการติดต่อจากสำนักพิมพ์แต่ตั้งใจแต่งหนังสือเผยแพร่ด้วยตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตให้คนทั่วไปได้รับรู้ เช่น สุภัทราพร ดันอธิคม ต้องการถ่ายทอดเรื่องราวการดำรงชีวิตอิสระของตนเองในฐานะซึ่งเป็นคนพิการระดับรุนแรงที่วงการด้านการดำรงชีวิตอิสระในเมืองไทยยอมรับว่าสามารถดำรงชีวิตอิสระได้เป็นอย่างดี จึงเกิดหนังสือ *จากหัวใจไหล...ไปถึงเบื้องบน* บอกเล่าชีวิตในห้องไอซียูนาน 7 เดือน และ *ไหม...ผู้ไม่ยอมแพ้ในร่างพิการ* บอกเล่าเรื่องราวชีวิตการเรียนรู้ระดับปริญญาโทควบคู่กับการทำงานด้านคนพิการของเธอ นอกจากนี้ ผู้แต่งซึ่งตั้งใจแต่งหนังสือเผยแพร่ด้วยตนเองได้ดำเนินการจัดพิมพ์เอง ควบคุมดูแลต้นฉบับเองทั้งหมด ทั้งโครงสร้างเนื้อหา โทนเรื่อง ภาษา ไม่มีผู้ช่วยที่ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการเล่มอย่างจริงจัง มีเพียงผู้พิสูจน์อักษรหรือช่วยจัดเกลาสำนวนภาษาเพียงเล็กน้อยเท่านั้นซึ่งมักเป็นผู้ใกล้ชิดได้แก่เพื่อนและสมาชิกในครอบครัว ด้านการติดต่อโรงพิมพ์จะติดต่อผ่านทางคนรู้จักคือเพื่อนซึ่งแนะนำให้หรือเพื่อนเป็นเจ้าของโรงพิมพ์เอง หรือเป็นโรงพิมพ์ที่ผู้แต่งคุ้นเคย เนื่องจากได้ติดต่อพิมพ์หนังสือเล่มอื่นมาแล้ว

ด้านกลุ่มผู้แปล-ผู้เรียบเรียง มีจำนวน 2 ใน 6 คน ที่พิจารณาแปลและเรียบเรียงเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตของคนพิการขึ้นเองก่อนที่จะนำเสนอให้ทางสำนักพิมพ์ตีพิมพ์ เนื่องจากเล็งเห็นว่าชีวิตของคนต้นเรื่องมีความน่าสนใจ ได้แก่ เรื่องบันทึกจากปลายเท้า และชีวิตทนง จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้แปลและผู้เรียบเรียงมีจุดร่วมกันคือรู้จักผู้แต่งหรือผู้เล่าเรื่องเป็นการส่วนตัว ทำให้เกิดความสนใจ ประทับใจบุคคลและเรื่องราวชีวิตจนกระทั่งสร้างสรรค์เป็นผลงานออกมาซึ่งส่งผลดีในการทำงานด้วย กล่าวคือ เข้าใจและเข้าถึงความคิดความรู้สึกของคนต้นเรื่องได้ค่อนข้างมาก และทำการแปลหรือเรียบเรียงออกมาได้อย่างเป็นธรรมชาติ

สร้างแรงบันดาลใจ...จุดไฟให้ชีวิตด้วยเรื่องเล่า
ประสบการณ์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มบรรณาธิการ บรรณาธิการบริหาร ผู้อำนวยการ และที่ปรึกษาการจัดพิมพ์พบว่า สาเหตุหลักในการพิจารณาจัดพิมพ์หนังสือเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ คือ “ต้องการสร้างแรงบันดาลใจและกำลังใจให้กับผู้อ่าน” นอกจากต้องการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อ่านแล้ว ทางสำนักพิมพ์ยังมีเหตุผลสนับสนุนอื่น ๆ อีกกล่าวคือ เห็นว่าเรื่องราวมีคุณค่าน่าแบ่งปันและมีความเป็นสากล หรือเห็นว่าเรื่องราวมีประโยชน์ในแง่ที่จะช่วยให้คนในสังคมเข้าใจคนพิการมากยิ่งขึ้นด้วยสายตาที่มองเพื่อนมนุษย์ด้วยความอ่อนโยน

ปัจจัยแวดล้อมพร้อมสนับสนุนการจัดพิมพ์

ปัจจัยแวดล้อมหรือบริบทที่ช่วยสนับสนุนการจัดพิมพ์ จากการสัมภาษณ์พบบริบทในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- บริบททางสังคม คือ ชื่อเสียงของผู้พิการ การยอมรับผู้พิการในฐานะผู้ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตอิสระซึ่งเป็นการรับรู้ของคนทั่วไป ทำให้ทางสำนักพิมพ์สนใจจัดพิมพ์เรื่องราวชีวิตของผู้พิการจึงติดต่อไปให้แต่งหนังสือ นอกจากนี้ บริบททางสังคมยังหมายถึงกลุ่มผู้อ่านชาวไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน หนังสือเรื่อง จิตสดา...แม้กายพิการ ซึ่งนำเสนอวิธีการจัดการกับความทุกข์ของคนพิการโดยวิธีการเจริญสติในพระพุทธศาสนา จึงทำให้คนในสังคมไทยให้การตอบรับที่ดี
- บริบททางเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์ ทั้งผู้แต่งและบรรณาธิการบริหารพบว่า ต้องการเผยแพร่หนังสือเพื่อให้กำลังใจผู้คนที่รู้สึกท้อแท้สิ้นหวังโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผลกระทบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ
- นโยบายของสำนักพิมพ์ กลุ่มบรรณาธิการ บรรณาธิการบริหาร ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์และที่ปรึกษาการจัดพิมพ์ ส่วนใหญ่ (4 ใน 7 คน) ระบุว่าไม่ได้มีนโยบายส่งเสริมการจัดพิมพ์หนังสือของคนพิการโดยตรง แต่ผล

งานของคนพิการจัดได้ว่ารวมอยู่ในเป้าหมายที่สอดคล้องกับนโยบายของสำนักพิมพ์ในแง่ที่สนใจจัดพิมพ์หนังสือธรรมชาติ หนังสือของคนต้นแบบที่สร้างแรงบันดาลใจให้คนในสังคมได้ หรือสนใจจัดพิมพ์หนังสือจากชีวิตจริงอยู่แล้วเพราะเป็นหนังสือที่มีพลังต่อผู้อ่าน

3.2 คุณค่าของหนังสือเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ

คุณค่าในเรื่องเล่าประสบการณ์

คุณค่าซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์เล็งเห็นมากที่สุดคือ “ทัศนคติเชิงบวก” ซึ่งนำเสนออยู่ตลอดทั้งเรื่อง โดยเห็นว่าทัศนคติเชิงบวกเป็นวิถีคิดที่ทรงพลังช่วยให้คนสามารถปลดปล่อยความสามารถและศักยภาพออกมาได้อย่างเต็มที่ ไม่คิดเปรียบเทียบตนเองกับคนอื่น ที่สำคัญคือช่วยให้ชีวิตผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคได้ไม่เพียงเท่านั้น ยังดำเนินชีวิตต่อไปอย่างมีความสุข มีความหวัง และส่งต่อพลังหรือเป็นแรงบันดาลใจให้คนอื่นได้ด้วย ทัศนคติเชิงบวกนี้เกิดจากองค์ประกอบที่เป็นตัวละครหลักหรือผู้เล่าเรื่อง กล่าวคือ อุปนิสัยของผู้เล่าเรื่อง ทัศนคติตลอดจนการกระทำเมื่อต้องประสบความท้าทายในชีวิต

คุณค่าอีกประการหนึ่งคือ “อิสระ” ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ “อิสระ” ที่ผู้แต่ง ผู้แปล ผู้เรียบเรียง ตลอดจนบรรณาธิการมองเห็นในเรื่อง เป็นอิสระที่เกิดจากความสามารถกำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเองได้ ทั้งด้านการเรียน การประกอบอาชีพ การทำในสิ่งที่รักโดยไม่มีข้ออ้าง หรือเป้าหมายชีวิตที่ว่าจะอยู่โดยช่วยเหลือตนเองให้ได้ไม่เป็นภาระให้ใคร จะใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี เท่าเทียมกับคนทั่วไป นอกจากนี้ยังตั้งใจว่าจะอยู่ไม่ใช่เพียงเพื่อตนเองเท่านั้น แต่เพื่อคนอื่นด้วยไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัวหรือผู้อื่นในสังคมที่จะได้รับการส่งต่อความรักความปรารถนาดี ทั้งนี้ ในอีกด้านหนึ่ง “อิสระ” ยังเกี่ยวโยงกับมิติจิตใจที่เบิกบานด้วยจินตนาการและสุขสงบด้วยธรรมชาติ

คุณค่าและความสอดคล้องกับโลกทัศน์ของผู้รับสาร
ผู้รับสารในที่นี้ ได้แก่ ผู้อ่านและผู้แปล ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์บรรณาธิการและผู้แปลพบว่า หนังสือของ คนพิการถือเป็นเรื่องเล่าที่มีพลังต่อผู้อ่านเพราะมาจากการประสบการณ์จริง จึงทำให้น่าเชื่อถือและก่อให้เกิดความ สะเทือนอารมณ์ได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า คุณค่าของเรื่องที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของผู้อ่านอาจไม่ จำเป็นต้องเป็นประสบการณ์ร่วมที่เหมือนกันอย่างไม่ผิดเพี้ยน เช่น ลักษณะความพิการ ระดับความพิการ หรือเรื่อง อื่น ๆ เช่น การนับถือศาสนา ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นศาสนา เดียวกัน เนื่องจากหากพิจารณาให้ลึกถึงแก่นแล้ว ทุกศาสนา ล้วนมีจุดร่วมคือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ สามารถ เสริมพลังใจให้มุ่งมั่นทำความดี ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค

คุณค่าก่อเกิดผลต่อปัจเจกบุคคลและสังคม

ในระดับบุคคลนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์ได้นำ คุณค่าที่ได้จากเรื่องมาคิดพิจารณาและใช้ในชีวิตของตน เพื่อความสำเร็จในชีวิตและความเข้าใจชีวิตอย่างลึกซึ้งขึ้น คุณค่าเหล่านี้ได้แก่ ทักษะคิดเชิงบวก การมองเห็นคุณค่าใน ตัวเอง เป็นพลังในการต่อสู้กับอุปสรรคในชีวิต

ส่วนคุณค่าในเรื่องเล่าที่ช่วยก่อให้เกิดผลในระดับสังคม นั้น คุณค่าเหล่านี้ได้แก่ ความเข้าใจกัน การช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ความเท่าเทียม เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ ดีต่อกันของคนในสังคม เรื่องเล่าช่วยให้คนในสังคมมอง คนพิการด้วยมุมมองใหม่ มองเห็นความเป็นมนุษย์ที่มี เลือดเนื้อ มีชีวิตจิตใจ มีความสามารถเทียบเท่าคนทั่วไป จากการสัมภาษณ์ผู้แต่งทำให้ทราบความคาดหวังถึงผลที่ จะเกิดขึ้นในระดับสังคมผ่านการถ่ายทอดคุณค่าเหล่านี้ใน เรื่องเล่าด้านบรรณาธิการเห็นว่าผลระดับสังคมที่ชัดเจนคือ ความเข้าใจกันระหว่างคนพิการและคนทั่วไป ทั้งนี้ หากกล่าวถึง ที่สุดแล้ว คุณค่าต่างๆ ที่เรื่องเล่าประสบการณ์ของ คนพิการนำเสนอ นั้นเป็นคุณค่าที่ช่วยหล่อหลอมสังคม ในอุดมคติซึ่งไม่แบ่งแยกผู้คนในสังคมด้วยอคติ ทุกคน มีความเท่าเทียมกัน มีสิทธิและได้รับโอกาสอย่างเสมอภาค เข้าใจกันและช่วยเหลือกัน ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

อภิปรายผลการวิจัย

จิตใจอิสระด้วยพลังของศาสนา

ผลการวิจัยพบว่าตัวละครเอกหรือผู้เล่าเรื่องซึ่งเป็น คนพิการระดับรุนแรงสามารถข้ามพ้นวิกฤตในชีวิตได้ และมีจิตใจที่เป็นอิสระ เข้มแข็งด้วยพลังแห่งศาสนา กล่าว คือ ความศรัทธาในพระเจ้าของผู้พิการคริสตชน หรือ การลงมือปฏิบัติตามคำสอนของผู้พิการพุทธศาสนิกชน ศาสนาถือเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้จิตใจ ขณะเดียวกันก็ช่วยให้จิตใจหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ประเด็น เรื่องศาสนากับจิตใจนี้ยังสอดคล้องกับกระบวนการทัศน์การ เล่าเรื่อง (Narrative Paradigm) ซึ่ง วอลเทอร์ ฟิชเชอร์ ได้กล่าวไว้ว่า “กระบวนการทัศน์การเล่าเรื่องจะให้ความสำคัญ กับสัญลักษณ์ จิตใจที่เข้าถึงศาสนา เหตุผลที่ดี การสื่อสาร ความจริงทางสังคมโดยใช้ความรู้สึก” (Fisher, 1987: 65) ในแง่นี้จิตใจที่เข้าถึงศาสนาแสดงให้เห็นคุณค่าซึ่งผู้คน โดยทั่วไปยึดเหนี่ยว ช่วยให้นำมาจิตใจของผู้รับสารได้เป็น อย่างดีแม้จะนับถือต่างศาสนา

นอกจากนี้จิตใจที่เป็นอิสระซึ่งพบในเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังกล่าวยังขยายความหมายของคำว่า “อิสระ” ใน ปรัชญา การดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living Philosophy) ซึ่งมุ่งเน้นความสามารถตัดสินใจกำหนดชีวิตตนเอง การพึ่งพาตนเองได้และเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมได้บนพื้นฐาน ของสิทธิมนุษยชนซึ่งทุกคนมีโดยเท่าเทียมกัน อันเป็น ความหมายเชิงรูปธรรม เรื่องเล่าได้ขยายความหมาย ของคำว่า “อิสระ” จากด้านร่างกายและสังคมดังกล่าว โดยมุ่งเน้นไปที่มิติทางจิตใจ อันเป็นจิตใจที่ได้รับการฝึก และได้รับพลังจากศาสนาจนกระทั่งเป็นแรงผลักดันสำคัญ ให้ผู้พิการดำรงชีวิตอิสระได้สำเร็จในแนวทางของตนเอง

เรื่องเล่าประสบการณ์ : พื้นที่การสื่อสารของคน ชายขอบ

การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าคนพิการผู้เล่าเรื่องใช้ วรรณกรรมอัตชีวประวัติเป็นพื้นที่สื่อสารตัวตน สร้าง ความหมายใหม่ให้กับคำว่า “ความพิการ” เพื่อปรับเปลี่ยน สิ่งที่คนทั่วไปเคยยึดถือเป็นความจริงหรือวาทกรรม ความพิการ เช่น ความพิการเป็นวิบากกรรมเป็นความทุกข์

ทรมาน ทำให้ไร้ความสามารถ โดยเรื่องเล่าประสบการณ์ในการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นความหมายของ “ความพิการ” ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้มีวิธีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันต่างไปบ้างเล็กน้อย แต่ไม่ใช่อุปสรรคในการดำรงชีวิตอิสระ ทั้งหมดนี้เป็นการสื่อสารที่มาจากมุมมองของคนที่พิการเองเพื่อต่อต้าน ตอรองวาทกรรมความพิการ

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้เล่าเรื่องอาศัยร่างกายสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความพิการซึ่งได้รับมาจากประสบการณ์ตรง การปฏิเสธที่จะใช้อวัยวะเทียมยังแสดงให้เห็นว่าร่างกายเป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ มองว่าความพิการเป็นความหลากหลายของชีวิต ถือเป็นการต่อยอดจากข้อค้นพบของ อัฐมา โกตาพานิชวงษ์ (2549) ที่ว่าอำนาจความรู้ทางการแพทย์ควบคุมจัดการอัตลักษณ์ของผู้พิการให้อยู่ในฐานะผู้ป่วยหรือคนพิการอย่างสมบูรณ์ในสถาบันทางการแพทย์ ดังนั้น การที่คนพิการเล่าเรื่องประสบการณ์และสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความพิการในฐานะผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความพิการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักของปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ กล่าวคือ กำหนดชีวิตของตนเองได้ ไม่ถูกควบคุมโดยบุคลากรทางการแพทย์จึงเป็นการขยายอำนาจจากที่เคยอยู่ในมือของผู้ที่สังคมยกย่องว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญแต่เพียงผู้เดียว มาสู่คนที่สังคมกีดกันให้เป็นคนชายขอบเช่นคนพิการ ในแง่นี้ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับกระบวนทัศน์การเล่าเรื่อง (Narrative Paradigm) ของวอลเทอร์ ฟิชเชอร์ ที่กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของการใช้หลักเหตุและผล (transformation of the concept of logos) คือ ขยายแนวความคิดจากเดิมที่ผู้คนเชื่อถือเพียงผู้เชี่ยวชาญและคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ มาสู่การไม่ยึดติดกับรูปแบบ (form) และให้ความสำคัญกับเรื่องที่น่าเชื่อถือน่าปฏิบัติตามรวมถึงบริบทหรือเงื่อนไขของเรื่องเล่านั้น ๆ ในแง่นี้ความรู้ความจริงจึงไม่ได้ผูกขาดกับผู้เชี่ยวชาญอีกต่อไป แต่ได้แผ่ขยายมาสู่คนทั่วไปผู้เล่าเรื่องด้วย

การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคนพิการและคนทั่วไป

วอลเทอร์ ฟิชเชอร์ ได้นำเสนอกระบวนทัศน์การเล่าเรื่อง โดยออกแบบให้กระบวนทัศน์นี้ครอบคลุมถึง ความเหมือนหรือสำนึกว่าตนเองเหมือนกับผู้อื่น (identification) แล้วนำมาประกอบเป็นหลักการของเรื่องเล่า (narrative rationality) คือ ความสอดคล้องต้องกัน (coherence) และความน่าเชื่อถือ (fidelity) ของเรื่อง สำหรับสำนึกว่าตนเองเหมือนกับผู้อื่น (identification) นั้นฟิชเชอร์ได้รับแรงบันดาลใจมาจาก Kenneth Burke (1974 อ้างถึงใน อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2550: 190) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ท่านจะสามารถโน้มน้าวใจคน ๆ หนึ่งได้ก็ต่อเมื่อท่านสามารถพูดภาษาของเขาได้ ใช้ท่าทาง น้ำเสียง ลำดับการพูด ภาพพจน์ ทัศนคติ และความคิดเห็นเช่นเดียวกับเขา เทียบเคียง (identify) แนวปฏิบัติของท่านให้เหมือนเขานั้นเอง” การศึกษาเรื่องเล่าประสบการณ์ในครั้งนี้โดยใช้กระบวนทัศน์การเล่าเรื่องพบว่า ผู้เล่าเรื่องซึ่งเป็นผู้พิการได้นำแนวความคิดสำนึกว่าตนเองเหมือนกับผู้อื่น (identification) มาใช้ด้วยเพื่อสื่อสารโน้มน้าวใจและสร้างความเข้าใจอันดีกับคนทั่วไป โดยเทียบเคียงแนวปฏิบัติว่าเหมือนกันไม่ว่าจะเป็นคนพิการหรือไม่ โดยยึดหลักการฟังพาอาศัยกันซึ่งทุกคนล้วนเคยประสบทั้งในฐานะที่เป็นผู้ให้และผู้รับ อันจะช่วยให้คนพิการและไม่พิการเข้าใจกันมากขึ้น

ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรารวรรณ คงคล้าย (2539) ที่ศึกษาการสื่อสารของคนหูหนวกที่ค้าขายบริเวณถนนสีลม ซึ่งพบว่า คนหูหนวกไม่มีปัญหาการสื่อสารกับลูกค้าเพราะไม่ได้ใช้ภาษามือภาษาพูด แต่ใช้ภาษาท่าทางซึ่งแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และอุปกรณ์ที่ใช้ช่วยสื่อสาร เช่น เครื่องคิดเลข ถือเป็นการใช้หลักการเทียบเคียงเช่นเดียวกันโดยใช้ภาษาท่าทางที่มีความเป็นสากล ผู้ค้าที่เป็นคนหูหนวกจึงไม่ประสบปัญหาการสื่อสารทั้งกับลูกค้าชาวไทยและชาวต่างชาติ ช่วยให้เข้าใจกันได้และ

ส่งผลต่อการค้าขายสินค้าด้วยด้านงานวิจัยของ พิมพารณ นวลมี (2547) พบว่า ครูสามารถสื่อสารกับเด็กปัญญาอ่อน ระดับตติยภูมิได้โดยศึกษาทำความเข้าใจเด็กและปรับตัว เช่น ครูจะใช้ประโยคที่สั้น เข้าใจง่าย และค่อย ๆ พูด รวมถึงให้เด็กสบตาเมื่อพูดและให้เด็กทวนคำสั่ง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน

ค่านิยมกับการการสร้างสังคมที่น่าอยู่

กระบวนการเล่าเรื่องชี้ให้เห็นความสำคัญและบทบาทของค่านิยมในการประกอบสร้างความรู้ความจริงทางสังคม พิซเซอร์เชื่อว่า โดยพื้นฐานแล้วมนุษย์มีธรรมชาติเป็นนักเล่าเรื่อง (Homo Narrans) เราเล่าเรื่องให้ตนเองฟัง และเล่าเรื่องให้คนอื่นฟังเพื่อสร้างโลกแห่งชีวิตที่เต็มไปด้วยความหมาย (meaningful life-world) แม้นุคลิกของผู้เล่าเรื่อง ปมปัญหา การคลี่คลายปัญหา และวิธีการเล่าจะแตกต่างหลากหลาย แต่การเล่าเรื่องจะเชื่อมโยงอยู่กับความจริง (truth) เกี่ยวกับสถานะของมนุษย์ (Fisher, 1987: 62-63) เรื่องเล่าจึงมีความใกล้ชิดกับชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมากและสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ที่มนุษย์มีต่อโลก ตั้งแต่เหตุผลถึงอารมณ์ความรู้สึก ปัญญาถึงจินตนาการ และข้อเท็จจริงถึงค่านิยม นอกจากนี้ เรื่องเล่ายังประกอบสร้างคุณธรรมความดีได้ด้วย

ผลของงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าคนพิการผู้เล่าเรื่องมีค่านิยมซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากชีวิตประวัติ อุปนิสัย สังคม วัฒนธรรม เช่นเดียวกับคนในสังคม ก่อเกิดเป็นค่านิยมความรักอิสระ ความภาคภูมิใจในตนเอง ค่านิยมความสำเร็จในชีวิต การมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งค่านิยมเหล่านี้เป็นค่านิยมที่สอดคล้องกับคนทั่วไป ทั้งคนพิการยังสามารถนำค่านิยมที่ยึดถือสู่การปฏิบัติโดยดำรงชีวิตอิสระได้เป็นอย่างดี ประสบความสำเร็จในชีวิต สิ่งเหล่านี้มีส่วนประกอบสร้างความรู้ซึ้งใหม่เกี่ยวกับคนพิการเพื่อบอกเล่าให้คนในสังคมรับรู้ผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ที่มาจากชีวิตจริง ที่สำคัญคือผู้เล่าเรื่องแสดงค่านิยมที่นำไปสู่ความดีงามสูงสุดของมนุษย์ นั่นคือ การทำเพื่อผู้อื่นและการสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมเพื่อชี้ให้ผู้อ่านได้เห็นถึงคุณค่าของการสร้างสังคมที่น่าอยู่ร่วมกัน

ศิลปะแห่งการโต้แย้งในเรื่องเล่า

เรื่องเล่าประสบการณ์แสดงให้เห็นศิลปะแห่งการโต้แย้ง ซึ่งขยายขอบเขตจากการโต้แย้งในกระบวนการเชิงหลักการ (Rational Paradigm) ซึ่งเน้นหนักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ มาสู่การโต้แย้งในกระบวนการเล่าเรื่อง (Narrative Paradigm) เป็นการโต้แย้งเพื่อเข้าถึงความจริงที่แม้จะมีรูปแบบไม่เป็นทางการ แต่มีเหตุผลในตัวดังที่พิซเซอร์เน้นย้ำว่า *“I contend that we are not irrational in all of our nonformal...”* (Fisher, 1987: 15) การโต้แย้งลักษณะนี้จึงไม่ห่างไกลจากชีวิตประจำวัน และเหมาะสมกับประเด็นที่เกี่ยวกับศีลธรรมคุณความดีจากการวิจัยพบลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งในการโต้แย้งซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นศิลปะแห่งการโต้แย้ง คือ การใช้อารมณ์ความรู้สึก ซึ่งแทรกอยู่ตลอดเรื่องผ่านองค์ประกอบของเรื่องเล่า ได้แก่ สถานที่และบรรยากาศของเรื่อง ตลอดจนมุมมองในการเล่าเรื่องและเสียงในการเล่าเรื่อง ทั้งนี้ ผู้เล่าเรื่องมิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหลอกลวงหรือบิดเบือนข้อเท็จจริง แต่มุ่งใช้อารมณ์ความรู้สึกเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่าน “รู้สึก” และ “ตระหนักด้วยสำนึกในคุณธรรม” อันจะส่งผลถึงการกระทำต่อไป ในแง่นี้การกระทำของมนุษย์จะได้รับการชี้นำโดยความรู้สึกในคุณความดีซึ่งไม่อาจพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว

คุณค่าเชิงวรรณศิลป์และการจัดพิมพ์เรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการบนเส้นทางของการปรับตัว

ผู้แต่งซึ่งเป็นผู้พิการส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์การเขียนหนังสือมาก่อน ประกอบกับการจัดพิมพ์ที่บางส่วนพิมพ์เผยแพร่เองโดยไม่มีผู้ทำหน้าที่บรรณาธิการ ส่งผลให้เรื่องเล่าส่วนหนึ่งยังพร่องในด้านคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ กล่าวคือ กลวิธีการเล่าเรื่องที่เล่าเหตุการณ์ในชีวิตไปเรื่อย ๆ โดยไม่เน้นเหตุการณ์ที่น่าสนใจให้โดดเด่นขึ้นมากนัก การคัดเลือกเนื้อหาหรือประเด็นเพื่อแสดงเอกลักษณ์ของหนังสือยังไม่เด่นชัด

ปัจจุบันการจัดพิมพ์เรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการมีลักษณะที่อิงกับกระแสสังคมมากขึ้น เช่น จัดพิมพ์หนังสือที่ผู้แต่งเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จักในสังคมชั่วข้ามคืนจากการเผยแพร่เรื่องราวผ่านสื่อมวลชน

ด้านเนื้อหาเรื่องเล่าเสริมเทคนิคเคล็ดลับเพื่อนำไปสู่ความสุข
ความสำเร็จให้แก่ผู้อ่านมากขึ้นตามแนวทางสี่สาวทู
และจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์จำนวน
20 คน พบว่า หนังสือของคนพิการควรนำเสนอประเด็น
ที่แตกต่างและโดดเด่นจากเล่มอื่น ๆ ในแง่นี้ผู้วิจัยเห็นว่า
หนังสือของคนพิการได้เริ่มเข้าสู่ขบวนการแข่งขันในโลก
ทุนนิยมเสรีอย่างเต็มที่ คนพิการและทางสำนักพิมพ์จึง
ต้องปรับตัวในการพัฒนาผลงานให้ได้รับเสียงตอบรับที่
ดีจากผู้อ่าน ขณะเดียวกันก็ไม่ละทิ้งอุดมการณ์ที่จะสื่อสาร
เพื่อสร้างสังคมที่ดั่งงามด้วย ด้านการเผยแพร่หนังสือแก่
สาธารณชนนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์เห็นว่าควร
ผลักดันให้เชื่อมโยงกับสื่อมวลชนอื่น ๆ เพื่อให้หนังสือ
เข้าถึงและได้รับความสนใจจากผู้อ่าน จากที่กล่าวมาการ
สื่อสารเรื่องเล่าประสบการณ์ในปัจจุบันมีแนวโน้มขยาย
จากการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ไปยังสื่ออื่น ๆ อีกทั้งสื่อแต่ละชนิด

ยังมีบทบาทสนับสนุนซึ่งกันและกันอันจะช่วยให้คนทั่วไป
ได้รับรู้และเข้าใจคนพิการมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

- ควรมีการศึกษาผลงานของกลุ่มคนที่สังคมเบียดขับ
ให้เป็นคนชายขอบกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งใช้เรื่องเล่าประสบการณ์
สื่อสารกับคนทั่วไป เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์และเรียกร้อง
ความเท่าเทียมจากคนในสังคม ทั้งที่สื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์
หรือสื่อประเภทอื่น ๆ

- กระบวนการสนทนาเรื่องเล่าเรื่องในเรื่องเล่าประสบการณ์
สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
กล่าวคือ ช่วยส่งเสริมให้การสื่อสารน่าเชื่อถือ สอดคล้อง
กับโลกทัศน์ของผู้รับสาร ก่อให้เกิดความสะท้อนอารมณ์
และน้อมนำไปสู่คุณธรรมความดีได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ถนอมนวล หิรัญเทพ. (2551). วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต, ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พงษ์เทพ สันติกุล. (2552). คนพิการในงานวิจัย: เข้าใจคนพิการผ่านตัวหนังสือ. กรุงเทพฯ : พริกหวาน กราฟฟิก จำกัด.

พิมพ์ภรณ์ นวลมี. (2547). รูปแบบหลักในการสื่อสารของครูกับเด็กปัญญาอ่อนระดับตติยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรารวรรณ คงคล้าย. (2539). ปัญหาในการสื่อสารของคนหูหนวกในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการค้าขาย. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2553). การจัดการความรู้และสังเคราะห์แนวทางปฏิบัติของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล: ประสพการณ์การทำงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ. กรุงเทพฯ : สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (2553). คู่มือการตรวจประเมินและวินิจฉัยความพิการ ตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข. (2554). บทบาทภาครัฐเพื่อการส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิต คนพิการ. กรุงเทพฯ : สามเจริญพาณิชย์.

อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท. (2550). หลักและปรัชญาวาทวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

อัฐมา โกคาพานิชวงษ์. (2549). ภาพสะท้อนและเรื่องเล่า “ความพิการ” ของผู้พิการในสังคมไทย. [ม.ป.ท.].

ภาษาอังกฤษ

Fisher, W. R. (1987). **Human Communication as Narration: Philosophy of Reason, Value and Action**. Columbia: University of South Carolina Press.

Herman, D. (2005). **Routledge Encyclopedia of Narrative Theory**. NY: Taylor & Francis Group.

Ratzka, Adolf (2005). **What is Independent Living**. Retrieved from <http://www.independentliving.org/toolsforpower/tools11.html>

Stiker, H. J. (1999). **A History of Disability**. Ann Arbor: University of Michigan Press.

